

Гуляєва Л.П., Ніколенко Ю.В. Економічна ефективність діяльності банків в Україні. // Теорії мікро-макроекономіки. Збірник наук. праць професорсько-викладацького складу і аспірантів / За ред. Мальчина Ю.М., Ніколенко Ю.В. – 2008. – Вип.28. – С.299 – 309.

Ніколенко Ю.В., д.е.н., проф., м. Київ
Гуляєва Л.П., здобувач, м. Київ

Економічна ефективність діяльності банків в Україні

Вступ. Нині винятково важливого значення для України набуває побудова ефективної банківської системи, що стане однією з рушійних сил економічного розвитку. Відтак, діяльність вітчизняних банків потребує удосконалення, розробки фундаментальних та прикладних засад подальшого підвищення її ефективності, усунення негативних проявів, які мають місце в сучасній банківській практиці. Зазначені положення обумовлюють актуальність, а також практичну значимість теми статті, зумовлюють зосередження уваги сучасної науки на необхідності підвищення ефективності функціонування банківських інститутів.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Питання підвищення ефективності діяльності банків, удосконалення грошово-кредитних відносин знайшли чільне місце в роботах економістів. Окремі аспекти ефективності банків досліджувалися в роботах вітчизняних науковців О.Василика, А.Гальчинського, Б.Кваснюка, Т.Ковальчука, В.Лагутіна, І.Лютого, А.Мороза, Є.Панченка, М.Савлука, російських фахівців Л.Абалкіна, Г.Белоглазової, Є.Жукова, Л.Красавіної, О.Лаврушина, фахівців Світового банку та Міжнародного валютного фонду.

Однак, незважаючи на актуальність проблеми підвищення ефективності діяльності банківських інститутів як в Україні, так і на міжнародному рівні, можемо відмітити недостатній рівень її вивчення економічною наукою. На нашу думку, вирішення завдань підвищення ефективності діяльності вітчизняної банківської системи вимагає наукового переосмислення проблеми ефективності діяльності банків у економічних процесах, а саме: розкриття економічної сутності та розробки методологічних засад аналізу ефективності діяльності банків, теоретичного обґрунтування та оцінки ефективності взаємодії банків та підприємств реального сектору економіки, визначення методологічних засад оцінки ефективності діяльності банків та її впливу на економічне зростання.

Постановка завдання. Метою даної статті є оцінка економічної ефективності діяльності банків України. У даній роботі під економічною ефективністю банку розумітимемо ступінь досягнення банком поставлених цілей при одночасному досягненні оптимального співвідношення кінцевих позитивних результатів діяльності банку та ресурсів, що використані для

отримання зазначених результатів [1]. У такому контексті оцінка економічної ефективності банків України передбачатиме виконання завдань:

- 1) визначення стратегічних цілей діяльності вітчизняних банків;
- 2) розробка системи показників ефективності, які відображатимуть досягнення оптимального співвідношення результатів та ресурсів використаних для їх отримання*, та одночасно характеризуватимуть досягнення банком стратегічних цілей;
- 3) аналіз економічної ефективності діяльності банків України по системі банків та у розрізі чотирьох груп банків за розмірами активів (за класифікацією НБУ), виявлення причин та характеру зміни ефективності.

Виклад основного матеріалу (результати).

Визначення стратегічних цілей діяльності вітчизняних банків. Відповідно до сучасного стану та тенденцій розвитку банківської системи України, на нашу думку, стратегічними цілями діяльності банків у контексті підвищення ефективності їх діяльності можуть стати:

- ✓ підтримання конкурентоспроможності на банківському та фінансовому ринках (національному та міжнародних);
- ✓ підвищення якості, асортименту банківських послуг;
- ✓ формування стійких взаємовигідних стосунків банку з клієнтами;
- ✓ утримання реальних та активне залучення нових клієнтів; збільшення обсягів діяльності банку;
- ✓ забезпечення стійкості банку до змін зовнішнього середовища;
- ✓ мінімізація негативного впливу ризиків на діяльність банку; підвищення якості управління діяльністю банку;
- ✓ підтримання прибутковості діяльності, оптимізація доходів та витрат.

Однак, оскільки кожен конкретний вітчизняний банк має свою специфіку та відмінну стратегію розвитку на ринку, для оцінки ефективності банківського сектору України вважатимемо, що усі банки орієнтуються на досягнення таких основних цілей: підтримання прибутковості діяльності, оптимізація структури доходів та витрат, мінімізація негативного впливу ризиків на діяльність банку.

Розробка системи показників ефективності. Обираючи показники ефективності, серед великої їх кількості, що застосовуються у практиці вітчизняних і зарубіжних банків, оберемо ті, які відповідають вимогам:

- ✓ відображають ступінь досягнення основних стратегічних цілей діяльності банків;
- ✓ можуть бути розраховані за статистикою Національного банку України.

Традиційно основними вимірниками економічної ефективності діяльності банків виступають показники рентабельності, причому особлива увага приділяється моделі Дюпона, що відома також як методика декомпозиційного аналізу прибутковості власного капіталу [2; 3].

** у даному дослідженні аналізуючи співвідношення результатів діяльності банків та ресурсів використаних для їх отримання за «оптимальне співвідношення» приймаємо не конкретні рекомендовані межі показників, що характеризують зазначене співвідношення, а їх позитивну динаміку за проаналізований період.*

Такий підхід характеризує економічне розуміння ефективності діяльності банку як співвідношення результату діяльності до витрат ресурсів на її здійснення, де результатом виступає прибуток банку.

Модель Дюпона для оцінки ефективності діяльності банку передбачає аналіз коефіцієнтів (табл.1): 1) рентабельність власного капіталу (ROE); 2) прибутковість активів (ROA); 3) мультиплікатор капіталу (МК); 4) чиста маржа прибутку (NPM); 5) доходність активів (EA), що мають між собою тісний формалізований зв'язок:

$$ROE=ROA*МК$$

$$ROA=NPM*EA$$

$$ROE=NPM*EA*МК$$

Отже, інтегральним показником моделі виступає рентабельність власного капіталу. Таким чином, банк досліджується як суб'єкт господарювання, основною ціллю якого на ринку є забезпечення інтересів власників через орієнтацію на максимізацію прибутку на вкладені у власний капітал банку кошти, а сама ефективність банку зростатиме при збільшенні рентабельності власного капіталу. Отже, відповідно до моделі Дюпона ефективність можемо інтерпретувати з точки зору відповідності діяльності банку інтересам і цілям його власників, що характеризуватиме економічну ефективність банку.

На нашу думку, модель Дюпона має такі переваги свого застосування для аналізу економічної ефективності діяльності банку:

1) простота розрахунків, невеликий обсяг економічної інформації, що потребується для аналізу;

2) універсальність – можливість застосування не лише для аналізу ефективності окремого банку, а й групи банківських інститутів;

3) дає змогу досліджувати ефективність банку у контексті взаємозв'язку ефективності використання власного капіталу з ефективністю управління активами та ризиками, пов'язаними зі структурою джерел фінансування банківських операцій;

4) є факторною моделлю, що дозволяє застосовуючи методи факторного аналізу досліджувати причини та характер зміни ефективності;

5) для потенційних інвесторів, що розглядають банк як об'єкт майбутніх інвестицій у власний капітал, власників банку, його менеджерів та клієнтів модель може бути використана для порівняння ефективності інвестицій у банківський бізнес з ефективністю альтернативних інвестицій у інші галузі економіки; для порівняльного аналізу ефективності банку та банків-конкурентів (системи банків).

Однак, все ж очевидним недоліком моделі є те, що вона маючи беззаперечні переваги, носить спрощений характер, що на нашу думку, може бути з успіхом подолано через використання у комплексі з показниками моделі Дюпона додаткових показників ефективності діяльності банку.

Таблиця 1

Показники ефективності діяльності банків України у розрізі груп банків за розмірами активів у 2006 р.

Показники	Порядок розрахунку	Групи банків				Усього по системі банків
		Група 1	Група 2	Група 3	Група 4	
<i>Показники моделі Дюпона</i>						
Рентабельність власного капіталу, %	Чистий прибуток / Власний капітал *100%	16,11	12,52	8,06	4,37	12,19
Рентабельність активів, %	Чистий прибуток / Активи*100%	1,69	1,35	1,14	1,02	1,50
Мультиплікатор капіталу	Активи / Власний капітал	9,56	9,28	7,07	4,29	8,15
Чиста маржа прибутку, %	Чистий прибуток / Сукупні доходи* 100%	10,70	9,90	8,48	7,02	9,99
Коефіцієнт доходності активів, %	Сукупні доходи / Активи * 100%	15,75	13,62	13,46	14,53	14,98
<i>Додаткові показники ефективності, що характеризують:</i>						
1. Ефективність управління доходами й витратами (операційну ефективність)						
Коефіцієнт дієздатності, %	Сукупні витрати / Сукупні доходи* 100%	0,75	0,79	0,75	0,83	0,76
Прибутковість витрат, %	Чистий прибуток / Сукупні витрати* 100%	14,36	12,59	11,24	8,49	13,21
Показник операційної ефективності, %	Операційні витрати / Сукупні активи * 100%	6,39	6,09	5,44	6,56	6,26
Загальна рентабельність, %	Фінансовий результат / Сукупні витрати * 100%	18,97	17,02	15,98	11,77	17,68
Процентна маржа як відсоток сукупного доходу, %	$\frac{\text{Процентні доходи} - \text{процентні витрати}}{\text{Сукупні доходи}} * 100\%$	33,67	30,41	34,59	31,18	32,97
Частка процентних доходів у сукупних доходах, %	Процентні доходи / Сукупні доходи*100%	72,41	73,35	73,53	74,39	72,92
Ступінь поглинання чистого процентного доходу накладними витратами, %	Накладні витрати / Чистий операційний дохід	1,009	1,117	1,010	1,205	1,027
Частка накладних витрат у сукупних витратах, %	Накладні витрати / Сукупні витрати *100%	45,55	43,18	46,36	45,40	44,78
2. Ефективність управління активами й пасивами						
Показник кредитної активності, %	Кредитний портфель / Активи*100%	73,26	63,55	68,48	64,11	69,99
Співвідношення основних засобів до активів, %	Основні засоби / Активи * 100%	5,20	5,06	5,30	6,81	5,36
Частка власного капіталу у пасивах, %	Власний капітал / Пасиви *100%	10,46	10,78	14,14	23,32	12,28
Ліквідність активів, %	Ліквідні активи / Активи *100%	21,51	28,17	24,81	25,73	23,53
Чиста процентна маржа, %	$\frac{\text{Процентні доходи} - \text{Процентні витрати}}{\text{Активи}} * 100\%$	5,30	4,14	4,65	4,53	4,94

Джерело: розраховано за даними офіційного Web-сайту Національного банку України [4].

Тому для оцінки ефективності діяльності банків України пропонуємо додатково до моделі Дюпона використовувати коефіцієнти, які характеризують ефективність управління доходами й витратами, ефективність управління активами й пасивами банку (табл.1).

Аналіз економічної ефективності діяльності банків України. Останні роки динаміка показників діяльності банків засвідчує значне зростання обсягів банківських операцій. Зокрема, за 2001 – 2006 рр. середньорічні обсяги балансового капіталу банків зросли майже в п'ять разів; відбулося нарощення активів у 6,5 раза, чистого прибутку майже у вісім разів. Крім того, склалася тенденція до зростання відносних показників ефективності банків: рентабельності активів, рентабельності власного капіталу та маржі прибутку. Так, абсолютний приріст рентабельності власного капіталу банків України, за 2001 – 2006 рр. склав 4,81%, а сам показник постійно зростав, досягнувши у 2006 р. максимального значення – 12,19 %.

Проведений факторний аналіз показників моделі Дюпона по системі комерційних банків за 2004 – 2006 рр., що проводився за даними НБУ [4], дав змогу зробити такі висновки щодо причин та характеру зміни ефективності банків:

1) *вплив ROA та МК на ROE.* У 2005 р. порівняно з 2004 р. банки України активно нарощували як мультиплікатор капіталу, так і рентабельність активів, що позитивно вплинуло на ROE. Однак, вплив МК виявився більш суттєвим та у 1,5 раза перевищував роль ROA як чинника підвищення ефективності використання власного капіталу вітчизняних банків. Отже, саме нарощення ризику стало основним шляхом підвищення ROE та найбільш суттєвим фактором, що визначав ефективність діяльності банків на фінансовому ринку України у 2005 р. [5].

У 2006 р. динаміка показників ROA та МК також позитивно вплинули на ROE вітчизняних банків, проте нарощення МК перестало бути домінуючим фактором. Основним чинником підвищення ефективності функціонування капіталу банків стало зростання ROA, що забезпечило додаткові резерви підвищення ROE на 0,6% та майже у три рази перевищувало вплив МК (табл.2).

2) *вплив показників NPM та EA на ROA.* Незначна роль зміни рентабельності активів у динаміці рентабельності власного капіталу у 2005 р. мала свої об'єктивні причини. Як виявилось, на ефективність діяльності банків негативно вплинуло зниження доходності банківських операцій у 2005 р., тоді як динаміка чистої маржі прибутку була позитивною, спричинивши зростання ROA. Разом сукупний вплив двох факторів на показник ROA, у тому числі й через свою різнонаправленість, виявився незначним, зумовивши абсолютний приріст ROA лише на 0,02 % [5].

У 2006 р., незважаючи на зростання ROA банків, ефективність їх діяльності суттєво не поліпшилася. Приріст чистої маржі прибутку дав змогу банкам досягти збільшення ROA на 0,1% (див. табл.2). Однак, внаслідок зниження доходності активних операцій банки недоотримали прибутку в обсязі 0,04% активів. На нашу думку, основною причиною цього стало неефективне використання та нераціональна структура банківських активів. Більше того, саме неспроможністю вітчизняних банків забезпечити високу доходність активних операцій можемо пояснити низьку роль показника ROA у формуванні їх ROE.

3) *вплив показників NPM, EA, МК на ROE.* Серед показників NPM, EA, МК, найбільшу позитивну роль як фактор зростання ROE відіграло нарощення банками

NPM, що у 2006 р. дало змогу банкам додатково отримати чистого прибутку на рівні 0,8% власного капіталу. Другим істотним чинником, що активно, однак, негативно впливав на формування ROE банків стало зменшення ЕА, яке спричинило недоотримання банками чистого прибутку у обсязі 0,33 % капіталу. Роль МК як чинника ROE у 2006 р. порівняно з 2005 р. знизилась, однак, залишилася суттєвою, а, отже, банки для збільшення рентабельності власного капіталу нарощують рівень банківських ризиків, що зумовлює зниження адекватності капіталу банків.

Таблиця 2

Дослідження економічної ефективності банків України за моделлю Дюпона у розрізі груп банків за розмірами активів за 2005 – 2006 рр. (факторний аналіз)

Показники	Групи банків				По системі банків
	Група 1	Група 2	Група 3	Група 4	
<i>Модель впливу показників ROA та МК на ROE банків України</i>					
Абсолютна зміна ROE за рахунок зміни ROA	0,03810	0,00067	-0,03843	0,02445	0,00460
Абсолютна зміна ROE за рахунок зміни МК	-0,00502	0,00613	-0,00503	0,00297	0,00163
Сумарний вплив ROA та МК на ROE	0,03308	0,00680	-0,04346	0,02742	0,00623
Співвідношення впливу ROA до впливу МК	-7,774	0,109	7,637	8,244	2,814
<i>Модель впливу показників NPM та ЕА на ROA банків України</i>					
Абсолютна зміна ROA за рахунок зміни NPM	0,00512	-0,00008	-0,00460	0,00705	0,00102
Абсолютна зміна ROE за рахунок зміни ЕА	-0,00116	0,00016	-0,00051	-0,00093	-0,00044
Сумарний вплив NPM та ЕА на ROA	0,00396	0,00008	-0,00511	0,00612	0,00058
Співвідношення впливу NPM до впливу ЕА	-4,41	-0,52	8,97	-7,59	-2,32
<i>Модель впливу показників NPM, ЕА, МК на ROE банків України</i>					
Абсолютна зміна ROE за рахунок зміни NPM	0,04793	-0,00080	-0,03292	0,02789	0,00795
Абсолютна зміна ROE за рахунок зміни ЕА	-0,00955	0,00140	-0,00444	-0,00242	-0,00330
Абсолютна зміна ROE за рахунок зміни МК	-0,00440	0,00610	-0,00610	0,00196	0,00157
Сумарний вплив NPM, ЕА, МК на ROA	0,03398	0,00670	-0,04346	0,02743	0,00622

Джерело: розраховано за даними Національного банку України [4].

Аналіз ефективності діяльності банків України у розрізі груп банків за розмірами активів (відповідно до класифікації НБУ: група 1 – з активами понад 2,5 млрд. грн., група 2 – активи понад 1,3 млрд. грн., група 3 – активи понад 0,4 млрд. грн., група 4 – активи менше 0,4 млрд. грн.) засвідчує наявність суттєвих відмінностей між банками різних груп щодо ефективності діяльності (див. табл.1):

✓ у 2006 р. найвищу економічну ефективність мала група найбільших банків з активами понад 2,5 млрд. грн. (група 1), яка досягла найвищих значень показників рентабельності активів (1,69 %), рентабельності власного капіталу (16,12 %), чистої маржі прибутку (10,71%) та доходності активів (15,75 %), причому зазначені показники порівняно з 2005р. істотно поліпшилися. Крім того, показники ефективності управління доходами й витратами, активами й пасивами найбільших банків також засвідчують вищу ефективність їх діяльності. Зокрема, саме банки першої групи змогли досягти найвищих у системі показників прибутковості витрат (14,36%), загальної рентабельності (18,97%), чистої процентної маржі (5,30%). В них спостерігається найнижчий коефіцієнт дієздатності банків (0,75), ступінь поглинання чистого процентного доходу накладними витратами (1,009);

✓ в усіх групах банків, крім другої, спостерігається тенденція до зниження доходності активів, що призвело до недоотримання банками прибутків та негативно позначилося на показниках рентабельності;

✓ найвищий рівень ризиків відповідно до моделі Дюпона приймають на себе банки першої групи – саме для них характерним у 2006 р. стало найвище по системі значення мультиплікатора капіталу (9,56 порівняно з 4,29 для четвертої групи банків), що у сукупності з найнижчим значенням показника ліквідності активів (21,51% порівняно з 28,17% для банків другої групи) та найнижчою часткою капіталу у пасивах (10,46% порівняно з 23,32% для четвертої групи банків) дає підстави визначати політику банків першої групи як агресивну та високоризикову;

✓ банки першої групи у 2006 р. досягли найнижчої ефективності кредитної діяльності, оскільки маючи найбільшу частку кредитів у активах (73,26%), їх процентні доходи склали лише 72,41% сукупних доходів. Це частково пояснюється орієнтацією найбільших банків на диверсифікацію своєї діяльності та виявляється у підвищенні ролі комісійних і торговельних операцій, частка яких у сукупних доходах банків даної групи перевищує аналогічний показник банків інших груп;

✓ найнижчу економічну ефективність мають найменші банки. Так, рентабельність активів банків четвертої групи становить 1,02%, що у 1,5 раза нижче за аналогічний показник по системі банків. Ще нижчою є ефективність управління власним капіталом, оскільки рентабельність власного капіталу найменших банків утричі нижча за середню по системі та майже учетверо – за показник банків першої групи. Крім того, саме для банків четвертої групи найнижчими по системі є значення таких показників ефективності як чиста маржа прибутку, прибутковість витрат, загальна рентабельність. Сигналом щодо неефективності банків четвертої групи також слугують найвищі по системі банків співвідношення витрат та доходів, операційна ефективність, ступінь поглинання чистого процентного доходу накладними витратами, частка нестабільних «інших доходів» у сукупних доходах. Зазначене свідчить не лише про неефективне управління витратами, а й про загальну економічну неефективність дрібних банків – їх одночасну неспроможність створювати фінансові продукти з найменшими витратами на виробництво та професійно управляти активами й пасивами для генерування прибутку;

✓ єдиним позитивним моментом у діяльності банків четвертої групи, можемо назвати те, що для них кредитні операції стали найбільш ефективними порівняно з іншими видами банківських операцій, оскільки їх кредитний портфель на рівні 64,11% активів забезпечив отримання процентних доходів на рівні 74,39 % усіх доходів, що означає вищу ефективність процентної діяльності порівняно з іншими напрямками банківського бізнесу;

✓ група великих банків (друга група) за показниками рентабельності капіталу та активів займає другу позицію після найбільших банків за економічною ефективністю, маючи досить високу рентабельність власних коштів (12,52%), проте одночасно нарощуючи рівень ризику через активне збільшення частки зобов'язань у банківських ресурсах. Крім того специфічною особливістю діяльності банків даної групи є консервативність їх кредитної політики, що виявляється у найнижчому по системі рівні кредитного портфеля у активах (63,55%) та низькій ролі процентної діяльності як джерела доходів. Зокрема, процентна маржа великих банків складає

лише 30,41% доходу, чиста процентна маржа та частка процентних доходів у структурі сукупних доходів є найнижчими по системі. Однак, позитивним моментом діяльності банків другої групи є те, що їм вдалося отримати високу рентабельність активів та власного капіталу за рахунок оптимізації структури витрат шляхом зниження у сукупних витратах частки непродуктивних за своїм економічним значенням витрат, а саме: на загальні адміністративні витрати, витрати на персонал, інші витрати, частки яких є найнижчими порівняно з іншими групами банків;

✓ банки третьої групи займають третю позицію у системі банків за рівнем рентабельності, однак їх ефективність суттєво перевищує показники ефективності банків четвертої групи. Особливістю діяльності банків третьої групи є їх операційна ефективність, що підтверджується найнижчим рівнем операційних витрат у активах (5,44% порівняно з 6,26% в середньому по системі), найменшою роллю накладних витрат у формуванні сукупних витрат, найнижчим у системі співвідношенням доходів та витрат. Однак, саме банки третьої групи мають найнижчу доходність активів (13%), крім того у 2006 р. порівняно з 2005 р. у даній групі банків відбулося погіршення показників рентабельності, доходності. Можемо припустити, що низька доходність активів зазначених банків пов'язана із нераціональною структурою активів, а саме: низькою часткою в них доходних фінансових інструментів.

Водночас, існують відмінності серед чотирьох груп банків щодо механізмів підвищення рентабельності їх власного капіталу у 2005 – 2006 рр. (див. табл.2):

✓ за результатами факторного аналізу моделі впливу показників ROA та МК на ROE банків України визначено, що основним джерелом нарощення ROE для банків першої та четвертої груп стало підвищення ROA, тоді як для банків другої групи важливішим чинником збільшення віддачі від функціонування власних коштів було нарощення ризику (МК), причому вплив даного чинника для другої групи у дев'ять разів перевищував роль ROA у формуванні передумов до зростання ROE. Банки першої та третьої груп навпаки обрали шлях зниження мультиплікатора капіталу, що негативно вплинуло на їх ROE, однак компенсувалося підвищенням ROA. В умовах низької адекватності капіталу найбільших банків та зростання їх ROA можемо трактувати зниження мультиплікатора як позитивне явище, що сприятиме підвищенню платоспроможності та фінансової стійкості й, у кінцевому підсумку, економічної ефективності банків. Що ж до банків другої групи, то свідоме нарощення ризику при погіршенні рентабельності, невисокій ролі власного капіталу у ресурсах може надалі негативно відобразитися на платоспроможності банків даної групи, а тому для них доцільною є орієнтація на підвищення ROA як способі нарощення рентабельності власних коштів;

✓ четверта група банків одночасно використовувала нарощення і ROA, і МК для підвищення ROE, причому позитивним моментом є переважаючий вплив саме ROA (у 8 разів порівняно з впливом МК), що характеризує зростання ефективності використання активів банків та показує якісні зрушення в їх діяльності;

✓ наявність суттєвих проблем та негативних тенденцій до зниження основних показників ефективності діяльності спостерігається серед банків третьої групи. Зниження ROE банків у 2006 р. було пов'язане зі зниженням ROA та мультиплікатора капіталу, в результаті чого банки недоотримали чистого прибутку у обсязі 3,8% та 0,5% власного капіталу відповідно.

Співвідношення та вплив окремих факторів на рентабельність активів банків у 2005–2006 рр. також відрізняються у розрізі груп банків, а саме:

✓ банки першої, другої та четвертої груп активно нарощують показник ROA, причому основним фактором зазначеного зростання для першої та четвертої груп стало збільшення чистої маржі прибутку, тоді як зниження доходності активів, навпаки, призвело до недоотримання чистого прибутку;

✓ банки другої групи вирізняються тим, що, порівняно з іншими групами банків, на зростання їх ROA більший вплив мало зростання доходності активів, яке забезпечило приріст чистого прибутку на рівні 0,07% активів, причому вплив даного фактора суттєво перевищував негативний вплив зниження чистої маржі прибутку.

✓ ROA банків третьої групи знизилось за рахунок зниження доходності активів та чистої маржі прибутку, причому вплив першого фактора майже у 9 разів перевищував вплив другого.

Таким чином, основним фактором, що визначав ефективність функціонування власного капіталу банків першої, третьої та четвертої груп стала чиста маржа прибутку, тоді як на динаміку ROE другої групи основний вплив мали зміни мультиплікатора капіталу, тобто збільшення ризику. Другим важливим негативним чинником впливу на ROE стала зміна доходності активів, що для банків першої, третьої та четвертої груп стало причиною зниження ефективності діяльності.

Висновки. За результатами проведеного аналізу ефективності діяльності банків економічної України можемо зробити висновки:

✓ незважаючи на існування суттєвих проблем та факторів, що знижують ефективність діяльності вітчизняних банків, необхідно відмітити суттєве підвищення ефективності їх діяльності за останні роки, що підтверджується зростанням показників рентабельності, зниженням мультиплікатора капіталу по системі банків. Проте, в умовах зростання конкуренції серед банків та небанківських фінансових посередників, орієнтації України на входження у європейський економічний простір, ефективність діяльності вітчизняних банків потребує подальшого підвищення;

✓ подальше нарощення мультиплікатора капіталу, що являє собою зростання прибутковості за рахунок збільшення ризиків, які приймають на себе банки, як нам убачається, є неприпустимим через наближення адекватності банківського капіталу до критично низького рівня, що загрожує платоспроможності та фінансовій стабільності банків, знижуючи економічну ефективність банків;

✓ актуальними напрямками підвищення ефективності діяльності банків України мають стати: зниження витратності діяльності, пошук нових джерел отримання доходів через розширення напрямками взаємодії банків з учасниками економічного відтворення; оптимізація структури активів у контексті зниження в них частки недоходних та проблемних активів.

Література

1. Гуляєва Л.П. Теоретичні засади ефективності діяльності банків // Теорії мікро-макроекономіки. Збірник наук. Праць професорсько-викладацького складу і аспірантів / За ред. Ніколенка Ю.В., Присяжнюка В.К. – К.: Академія муніципального управління, 2006. – Вип.24. – С.126 – 132.

2. Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз банківської діяльності: Навч.-метод. посіб.

для самот. вивч. дисципліни. — К. : КНЕУ, 2003. — 347 с.

3. Примостка Л. О. Аналіз банківської діяльності: сучасні концепції, методи та моделі: Монографія. — К.: КНЕУ, 2002. — 316 с.

4. Офіційний сайт Національного банку України // www.bank.gov.ua

5. Гуляєва Л.П. Інвестиційна привабливість банківського бізнесу та його ефективність // Науково-технічна інформація. — 2006. — №3(29). — С.45 – 48.

6. Положення «Про порядок визначення банків-агентів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб», затверджене рішенням адміністративної ради Фонду гарантування вкладів фізичних осіб від 25.12.2003 р., №28.

7. Кочетков В.Н., Омельченко А.В. Основы экономического анализа банковской деятельности. — К.: Украинско-финансовый институт менеджмента и бизнеса, 1998. — 168 с.

8. Майборода Л. Основні підходи до проведення аналізу розвитку банківського сектору // Вісник Національного банку України. — 2007. — №1. — С.49 – 53.

9. Карчева Г. Системний аналіз ефективності діяльності банків України // Вісник Національного банку України. — 2006. — № 11. — С. 12 – 17.

10. Карачун О. Эффективность и устойчивость финансового положения банков // Банкаўскі веснік. — Кастрычнік, 2003. — №28. — С.29 – 38.

11. Beck T., Heiko Hess. Bank efficiency, ownership and market structure. Why are interest spreads so high in Uganda? // Policy Research Working Paper □ Series. — The World Bank, 2006. — №4027. — 39 pp.